

Text: Anna Swan

Bildmontage: Yvonne Calles

Kvinnliga småskollärare på 60-talet

Återger här ett intressant samtal med två väninnor Sonja och Bibbi, som berättar om hur de träffats och hur deras liv gestaltats som ”småskolefröknar”.

Året var 1956. Båda hade då tagit realen året innan och sedan praktiserat. Bibbi som barnflicka och piga på en gård på landet. Där fick hon även lära sig att mjölka kor och köra släpräfsa.

Sonja arbetade med olika kontorsgöromål åt flera företag. Att söka till lärarseminarium för att utbilda sig till småskollärare var inget svårt val. Det kändes så naturligt, trots att de inte direkt hade några i deras närhet som arbetade som lärare. Sonja tror att hon påverkats av att några av barndomsvännerna var ”lärarbarn”.

Detta år 1956 var det inte någon intagning av nya elever på seminariet i Falun, som ju varit en nära studieort. Sonja bodde i Bjursås och Bibbi i Dalbyn, Ore socken. De fick åka till Härnösand för att tentera till en plats på seminariet. Provet varade i 3 dagar, utöver allmänna kunskaper skulle även färdighet i sång o musik redovisas. Sonja spelade endast några strofer på fiol och det blev godkänt och Bibbi kunde endast bidra med sång, som hon gjorde med stor inlevelse.

Spänningen var stor! Skulle de bli antagna? Efter en tid stod det dock klart bland ett hundratal sökande att de blivit antagna Två klasser á 20 elever i varje, Det visade sig då att tre av eleverna i samma klass kom från Dalarna, däribland Sonja o Bibbi, som alltsedan dess stått varandra nära.

Brännans folkskoleseminarium

i

Härnösand

LÄRARE OCH LÄRJUNGAR

vid början av läsåret

1957—1958

Studietiden var två år på den tiden och de hyrde varsitt rum i staden. På skolan kunde de äta lunch varje dag, men sedan blev de att värma vatten, koka soppa i en kastrull med "elaggregat". De två åren gick fort och finansierades genom lån av föräldrar och nära släktingar, studielån förekom inte.

Efter examen år 1958 ordnades i deras klass en fantastisk skolresa! De åkte tåg till södra Frankrike, en liten plats vid medelhavet i närheten av Nice. Därifrån gjordes dagliga utflykter till bl. San Remo, Monaco med besök på kasinot och en busstur i Provance. En för den tiden minnesrik resa! Resultatet blev också att kontakter knöts mellan studiekamraterna och återträffar ordnats genom åren.

Vad hände sedan, nu skulle de ju ut i arbetslivet!

Sonjas första tjänst blev en skola i en gruvby i närheten av Smedjebacken, Alla boende hade anknytning till gruvdriften, Skolan låg mitt i byn och skolformen var en s.k. B-skola, Eleverna började i klass 1-2, där Sonja blev deras första lärarinna. Folkskolan bestod av klass 3-4 och 5-6, deras lärare var "folkskolemagistrar". Det var endast 12 elever i klassen och barnen var intresserade av skolarbetet och Sonja fick praktisera sin pedagogik. Traditionenligt började skoldagen med psalmsång och morgonbön. Gymnastiksal fanns inte utan barnen fick röra sig ute i naturen.

"Småskolelärarinnans" bostad var mycket enkel, ett rum med vedspis medan folkskolans lärare hade 2 rum och kök. Hon trivdes mycket bra på denna plats, men hennes liv kom att ändras.

Sonja o Bengt Arvids bröllopsfoto med lillasyster Gunilla

Sonja gifte sig med sin fästman från hembygden och han hade blivit värvad, som ishockeyspelare till det nystartade laget i Jönköping blev det flytt söderut. Samtidigt föddes även deras första barn. Sonja fick vara barnledig 6 månader på den tiden. Det var ont om lediga tjänster i Jönköping Det blev ett vikariat på en termin, som sedan följdes av ett år som speciallärare för en klass med speciella behov. Detta blev ett lärorikt år, som har fått betydelse i det fortsatta arbetet genom åren.

Barnpassningen löstes genom goda grannkontakter där sonen blev dagbarn. Hemlängtan till Dalarna var dock stor hela tiden och efter 2 år värvades mannen hem tillbaka till Faluns ishockeylag och då gick flyttlasset mot Bjursås.

Bibbis första år som lärarinna var en i byskola i norra Hälsingland och därefter en småskola i Delsbo. Under tiden i Delsbo förkovrade hon sig i engelska genom kurser i Hudiksvall. Avsikten var att kunna undervisa i engelska, som till en början skedde redan i lågstadiets tredje klass.

Klassrummet inrymd i en gymnastiksal, våren 1959, Kålsjö skola

År 1962 beslutade riksdagen om en ny obligatorisk grundskola, som ersättning för folkskola och läroverk. Skolformen blev nu låg-mellan-och högstadie innan gymnasiet tog vid.

Bibbis ambitioner att få lära och praktisera engelska språket resulterade i att hon for till USA och arbetade. Där tog sedan hennes lärarinnetid slut och en ny arbetsbana uppstod.

Båda berättar hur annorlunda skolsituationen var då kring 1958 och de närmaste åren. Det fanns inte så mycket hjälpmedel i skolan, Barnen gjorde sina skolböcker själva och undervisningen åskådliggjordes med hjälp av griffeltavlan/svarta tavlan.

Kristendomsundervisning var ett viktigt skolämne, tillika med räkning, skrivning och läsning. Skolradion var ett viktigt inslag. Det fanns en radiohögtalare i varje klassrum. Ett populärt inslag var då Sten Bergman berättade om sina exotiska upptäcktsfärder bl. a. till Nya Guinea. Sång förekom också via radion och då fick klassen sjunga med.

Lärosalarna för de här första klasserna var många gånger belägna i källarplan eller vindsplan. Skolmat serverades men utspisningen kunde ibland ske i klassrummet, då lokaler saknades. Vedeldade kaminer eller kakelugnar sköttes av vaktmästaren. Sonja har ett minne

från gamla Bjursåsskolan då hon kom in i skolsalen på morgonen och såg hur hela kaminen glödde, fronten hade fallit ur och det var ett under att inte elden hunnit sprida sig! Den dagen blev det ingen skola och sedan infördes elektriska element!

Lärarsituationen var många gånger mycket krävande och förväntningarna höga. Sonja berättar om en svårt handikappad elev som var rullstolsbunden fanns i klassen. Skolsalen låg i källarplanet. Hon fick varje skoldag vara på plats och hämta eleven, som kom med taxi. Köra eleven över en trafikerad gata och sedan bära ned honom till klassrummet. Vid lunchen, som intogs i den nya skolan, skulle eleven bäras upp för trappen igen och sedan rullstolen köras backen upp till bespisningslokalen. Övriga elever i klassen var dock mycket hjälpsamma, men det kan tyckas att detta var ett stort ansvar för läraren. Assistenten fanns inte då.

Sonja mötte vid flera tillfällen elever med speciella behov och hon intresserade sig mycket för hur de kunde hjälpas på ett bättre sätt! Det var ont om specialpedagoger i mitten på 80-talet och en "snabbutbildning" på en termin i Gävle blev Sonjas utbildning till speciallärare. Efter fortsatta studier under sommarloven blev kunskapen ambitionen att hjälpa dyslektiska barn hennes främsta uppgift.

Det var inte enkelt, ty det fanns olika inlärnings metoder och specialpedagogerna var oense. Sonja och hennes medarbetare var dock övertygade om att deras metod, "Wittingmetoden" gav bra resultat. Enkelt kan sägas metoden "att lära en sak i taget" innebar att binda ljud till bokstäver. För att kunna följa med i skolundervisningen fick barnen höra ljudband i stället för att läsa själva till en början. Hon får än idag mycket uppskattning för detta av sina "gamla" elever.

Vid uppnådd pensionsålder kändes de skönt för Sonja att få lämna skolans värld. Bibbi har sedan en tid återvänt till Sverige och är nu bosatt i Falun, så de två kan nu träffas oftare och odla sin vänskap.

*Nedtecknat av Anna Swan, för Kvinnohistoriska Föreningen i Dalarna.
Hösten 2015.*

Intervjuade: Sonja Arvids, Bjursås och Bibbi Larson-Haga, Falun.